

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

Budapest, V. Váczi körút 23.

hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . 8 frt —
Fél évre . . . . . 4 „ —
Negyedévre . . . . . 2 „ —
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

A szegedi eset Szabolcsi Miksától — A Tisza-jubileum-H S.-tól. — »A receptió és az orthodoxia«. Dr. Grünbaum Miksától. — A spanyol zsidók Bolgáriában. Irta: Dugovics Imre — Az erősek Bernstein A. elbeszélése. — Hírek. — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap(1892. szeptember 11.) 5652. Elul hó (29 napos) 19-ike. Hétfő 20-ika Kedd 21-ike. Szerda 22-ike. Csütörtök 23-ika. Péntek 24-ike. Szombat 25-ike. Hetiszádra: **Niczovim** és **Vajélech**. (Mózes V. könyvének 29. 30. 31. fejezetei) Haftorah: Jezsaiás 61. fejezete.

A szegedi eset.

Jó lesz mindenekelőtt konstatálnunk, hogy »zsidó elkeresztelés« aminek néhány napilap a Szegeden fölmerült az ottani főrabbi által provokált esetet megtette, ezidőszerint sem Szegeden, sem sehol a magyar Izraelben elő nem fordult és a levegőt megtöltő, a politikai életet domináló elkeresztelési kérdést nem szaporítja, nem bonyolítja, de még hozzá hasonlót sem hoz a látókörbe. Az egyik felekezet papja a magáénak kereszteli a törvény és rendelet szerint a másik felekezethez tartozó lelket, anyakönyvébe iktatja a nem abba való kisdedit, a miről esetleg még anyakönyvi kivonatot sem akar kiszolgáltatni a megrövidített másik felekezet papjának: ezt nevezik nálunk elkeresztelésnek, és ez az, a mi körül közéletünk egész érdeklődése jó idő óta összpontosul. Nos, ehez legtávolabbról sem hasonlít a szegedi eset, melyet először a »Pesti Hirlap« f. hó 7-iki száma ismerletett és a mely azóta különösen fővárosi zsidó körökben a közbeszéd tárgyát képezi.

Szegednek épp oly buzgó, mint tudós főrabbija vonakodik az általa vezetett anya-

könyvbe beiktatni az ujszülött zsidó fiugyermeket, kit szülei a zsidó vallás egyik alaptörvényének parancsolata szerint a körülmetelésnek alávetni nem akarnak; vonakodik a polgármesternek a vallás- és közoktatási miniszteri rendelet alapján az anyakönyvezést meghagyó közbelépése ellenére és megtagadja a beiktatást a második forum, a közigazgatási bizottság felszólítására is; hanem folyamodik egyenesen a miniszterhez, a kinél ki akarja eszközölni azt, hogy az ilyen körül nem metélt zsidógyermeket ne kelljen a rabbinak anyakönyveznie, hanem nyilvántartás céljából anyakönyvezzék őket az illető város, vagy község hatósága.

Dr. Löw Immánuel szent és jogos felháborodás vezérli, midőn mintegy kitagadja azokat, kik a zsidó jelleget gyermekeiknek megadni nem akarják, a nélkül, hogy bátorságuk volna a zsidó hitet egészen eldobni maguktól és más vallásra áttérni. És ha a szegedi főrabbi a neki mint papnak rendelkezésére álló minden eszközt megragad, minden kimélelet félretesz, hogy a hivei közt terjedő vallástörvényszegésnek, a zsidóság vallását és multját arczul ütő olyan eljárásnak, mint a minő a körülmetelés elvetése, gátot vessen; ha a szegedi fő-

Lapunk mai száma 16 oldalra terjed.

rabbi, kinek hivei közt oly nagy a befolyása, mint tán egyetlen rabbinak sem az országban, azt igyekeznek keresztül vinni községében, hogy a fiugyermekét Ábrahám szövetségébe fel nem vétető községi tagot t ö r ö l j é k a tagok lajstromából, hogy a torah-hoz ne hivassák, adományozását el ne fogadják és semmi egyházi funtióban részt ne vehessen: erélyes eljárásáért, melynek üdvös kihatása lesz az egész országra, csodálni fogjuk és örömmel fogja üdvözölni a vallás érdekeit szíven hordó minden igaz zsidó. De hogy ezt a — ismételjük — jogos és szent harczot a n y a k ö n y v v e z e t ő i, tehát közvetve állami tisztviselői minőségében viszi a döntés elé, kevésbé tudjuk megérteni.

Az anyakönyvvezetés ezidőszereint a lelkészek kezében van ugyan, de bizonyára nem abból a célból, hogy általa a vallást terjeszték, a vallást meggyalázókat megbüntessék, hanem tisztán azért, mert az állam érdeke azt kívánja, hogy a születések, esküvők és halálozások pontosan és lelkiismeretesen anyakönyveltessenek.

Nem körülmetélési, hanem születési anyakönyvet vezet a rabbi (a születést harmadnapra tartozik bejelenteni a szülő, a körülmetélést csak nyolczadnapra jelentheti be) és ennél fogva legalább is különös, ha az anyakönyvvezető azt mondja: nem anyakönyvelem a fiugyerek születését, mert nem végzik rajta a körülmetélést!

Igaz ugyan másrészt, hogy a rabbi rabbi marad mint anyakönyvvezető is, és mint ilyen nem követhet el olyat, amit mint rabbi nem tenne. Szintugy szent igaz az is, hogy a rabbi, ha mint anyakönyvvezető elő mozdíthatja a hit érdekeit, meggátolhatja a vallástörvények megsértését, kötelessége élni a neki megadatott eszközökkel, amint hogy bizonyára él is velök, fel is használja őket a szent célok érdekében minden lelkiismeretes pap, feltéve, hogy ezáltal (különben visszaélés volna hivatalával) kárt nem szenvednek érdekei az államnak, melynek mint anyakönyvvezető szolgálatában áll; — kérdezzük azonban: a célt, hogy el ne szaporodjanak azok, kik fiugyermekiken nem végeztetik a circumcisiót, azzal mozdítja-e elé a rabbi, ha kieszközli, hogy az ilyen

szülők egyenesen a világi hatósághoz forduljanak gyermekeik anyakönyveltetése végett, mint ezt a szegedi főrabbi elérni óhajtja?

Az adatok, mikre a pesti izr. hitközség anyakönyvi hivatalában szert tettem, egészen másra tanítanak.

Közel 1500 újszülött gyermek közül, kik az utolsó évben e hivatalban anyakönyveltettek, 15 (tizenöt) van olyan, kik körül nem metéltettek és kiknek anyakönyvi lapjain ez a körülmény jegyzetben foglaltatik, szintugy az is, hogy anyakönyveltetésük csak a hatóság meghagyása folytán történt. Ezzel a számmal szemben a szülőknek száma, kik gyermekeiket körülmetéltetni nem óhajtották, de akik aztán engedtek az anyakönyvvezető, több esetben a rabbik rábeszélésének, megközelíti a százzal, akik, ha a zsidó anyakönyvvezető elé nem járulnak, kétségtelen, hogy fiaikon szintén nem végeztették volna a circumcisiót.

Nem érdekében van-e hát éppen a vallásnak, hogy szülő, aki akár álgyöngédségből, akár más okból a gyermekén a circumcisiót végeztetni nem akarja, igenis a rabbi színe elé kerüljön? Legyen alkalma a lelkes papnak felvilágosítani a tévelygőt. Hadd mondhassa el neki, hogy Ábrahám ősünk szövetsége egyik legszentebb öröke Izraelnek és megsérti apáink emléket, ki gyermekét alóla kivonja. Hogy annyi ezred óta, annyi üldöztetés daczára Izrael mégis fentartotta magát, nagy részben ennek az ő jellegének köszönhető, mely számos és súlyos testi bajok ellen is óvja, mint ezt világszerte hirneves orvosok bizonyítják. De különben sincs joga senkinek, hogy fiát, ki lehet, hogy vallásos természetű lesz, esetleges lelkiismereti furdalásoknak kitegye. Ilyen és hasonló igaz érvek sokakat megtérítenek. De ki mondja el ezeket a világi hatóságnál?

Ha a szülő meg nem hajlik és az anyakönyvvezetőnek vallásos skrupulusai vannak, az a követendő eljárás — és bizonyára Szegeden is ez volt eddig — hogy az anyakönyvvezető az illető apát a világi hatósághoz utasítja, amely aztán ráír az anyakönyvi hivatalra, hogy a gyermekeket anyakönyvelje, mit az jegyzetek mellett meg is tesz, és amint ez az alább következő, a

pesti izr. hitközséghez intézett rendeletből és a fővárosi tanács átiratából is látható. Az ilyen beiktatások tehát eddig is csak hatósági kényszer mellett történtek, és mást mint hatósági kényszert nem érhet el a szegedi főrabbi sem, hacsak az anyakönyvvezetést kezeiből kiadni nem akarja, azaz esetleg elérheti azt is, hogy a polgári anyakönyvvezetést egy lépéssel közelebb viszi a megvalósuláshoz, mely, hogy javára válnék-e a magyarországi rabbiknak, javára-e a vallásosság emelésének (százával szünnének meg a rabbi állások, melyeket most az anyakönyv tart fenn): azt alig kell kérdeznem.

Dr. Löw Immanuel a közigazgatási bizottsághoz intézett megfölebbezésében többek közt ezeket mondja:

»A körülmételetlen gyermek anyakönyvvezetését ép oly kevésbé rendelheti el a közigazgatási hatóság, mint a hogy nem kényszeríti a katolikus papságot arra, hogy a nazarénus vagy egyéb meg nem keresztelt gyermekeket anyakönyvezzék. Teljesen analog lévén az eset, úgy lett volna a panasz elintézendő, hogy a gyermek ott anyakönyveztessék, ahol a nazarénusok nyilvántartatnak: a kapitányi hivatal által vezetett följegyzésekben.«

Itt tévedésnek kell fennforognia, mi valószínűleg csak a tudósítás hibája, mert két rendbeli, az egész országra kiható miniszteri rendelet úgy intézkedik a nazarenusok anyakönyvveltetése ügyében, mint a hogy ezt az alább következő minisztr. rendelet a körül nem metélt gyermekek anyakönyvveltetése dolgában teszi. Eötvös báró által 1868. aug. 13-án (12548 sz. a.) kiadott és Trefort Ágoston által 1875. január 13-án (563 sz. a.) megújított, a nazarenusok anyakönyvveltetésére vonatkozó rendelet ugyanis így intézkedik:

»Czim kellő módon intézkedni fog és a magukat Krisztuskövetőknek nevező nazarenusokat szigoruan fogja utasítani, hogy a köztük előforduló születéseket, esküvőket és haláleseteket a Czim által kijelölendő hivatalos egyénnek azonnal jelentsék be. A Czim által megjelölendő hivatalos egyén a bejelentésekről rendes jegyzéket fog vezetni, de minthogy hivatalos anyakönyvnek vezetésére még most csak bevett vallásfelekezetek lelkészei jogosítvák, a meghívott hivatalos egyén minden esetet azon felekezet lelkészéhez, melyhez az illetők azelőtt tartoztak, anyakönyvezés végett hivatalosan áttenni tartozik.«

A nazarenusok ujszülött gyermekeit tehát katolikus, vagy más keresztény felekezet lelkésze igenis tartozik anyakönyvezni,

ha arra a hatóság felhívja, épp úgy mint a zsidó anyakönyvvezető a körülmételetlen zsidó gyermeket. És ugyan ez a praxis áll fenn azokban az esetekben is, midőn a keresztény szülők kijelentik, hogy gyermekeiket nem engedik megkeresztelni. A hatóság utasítja a lelkészt, kinek felekezetéhez az illető szülők tartoznak, hogy a születést anyakönyvezzék. Miért kérjük mi zsidók kivételes intézkedést? Feltéve azonban, hogy van rá kilátás, hogy elérhetjük, mit a szegedi főrabbi kíván: a r é s z l e g e s zsidó polgári anyakönyvezést, nos, akkor annál inkább nem volna szabad azt kérnünk.

Szabolcsi Miksa.

A jellegtelen zsidó gyermekek anyakönyvére vonatkozó miniszteri rendelet s az ezt illető fővárosi határozat, melyre fentebb hivatkoztunk, ime a következő:

Másolat. Vallás- és közoktatási m. kir. minister. 24010 sz. Budapest főváros közönségének! . . . pesti izr. lakos beadványát, melyben panaszolja, hogy f. évi augusztus hó 11-én született fiugyermekeit a pesti izr. hitközség azon okból nem akarja az illető születési anyakönyvbe beiktatni, mert fián a körülmételetés mütétét végrehajtani ellenzi, s a bejegyzést elrendeltetni kéri, a főváros közönségének további eljárás végett azzal küldöm meg, hogy mivel a körülmételetés tisztán vallásos szertartási s ennél fogva a polgári hatóság hatáskörén kívül eső ügynek tekintendő, ily kivételes esetben az atya kötelezendő gyermeke születését a polgári hatóságnál bejelenteni, mely aztán az ezen tényről felvett jegyzőkönyv hivatalos másolatát a hitközség anyakönyvvezetőjéhez anyakönyvi bejegyzés, illetőleg nyilvántartás végett átküldendi, fennhagyatván az illető anyakönyvvezető részére, hogy az anyakönyv „jegyzet” rovatában megjegyezhesse, miszerint az illető fiu az atya ellenzése következtében körül nem metéltetett s hogy azon bejegyzés is a felsőbb polgári hatóság egyenes rendeletére történt.

Budapesten 1880, augusztus hó 19-én.

A minister meghagyásából

Tanárky Gedeon s. k.
államtitkár.

Budapest főv. tanácsa.

36562—880 szám.

H.

A vallás- és közokt. m. k. minister urnak . . . . . budapesti izr. lakos azon panaszos kérvényére, hogy f. é. aug. 11-én született fiugyermekeit nem akarván körülmételetetni, a pesti izr. hitközség annak anyakönyvezését megtagadta, f. é. 24010 sz. a. kelt leirata, mely szerint ily esetekben az atya kötelezendő gyermeke születését további eljárás végett a polgári hatóságnál bejelenteni, tudomásul vétetvén, hivatalos másolatban panaszos félnek azzal rendeltetik kiadni, hogy amennyiben ujonszülött fiugyermekeit körülmételetetni nem kívánja, kötelességének tartsa születését az e részben illetékes polgármesteri hivatalban bejelenteni.

Tekintettel egytural arra, hogy a fentemlített min. leirat elvi megállapodást tartalmaz, tudomás végett polgármester s alpolgármester urakkal, valamennyi ker. előjárósággal és a főv. izr. hitközségek anyakönyvi hivatalaival hivatalos másolatban közöltetni rendeltetik.
Budapest 1880, szept. 4.

Kada s. k.
alpolgármester.

Ugyanily értelemben döntött a vallásügyi miniszter már 1874-ben egy Székesfehérvárott felmerült eset alkalmából Székesfehérvár közönségéhez 13569 sz. a. intézett rendeletével.

A Tisza-jubileum.

(H. S.) A komáromi ünnepségek, melyeket Tisza Kálmán tiszteletére gondnoki működése 25-ik évfordulója alkalmával rendeztek, magukra vonták az egész ország figyelmét. Messze földről egybesereglettek a kitünőségek, hogy adózzanak elismeréssel a két ref. egyházkerület világi fejének. És ünnepelték a férfit, aki felekezete vallásközi állásának mindig kitartó, helyét megálló harczosa volt.

Az országban kielezett felekezeti széttagoltság tünetést látott ebben, az elkeresztelési kérdés fölidézői harczvonalba álltak a jogukat védelmezők ellen. Ott helyben kezdték. Az egyik felekezet hívei megtagadták a magyar vendégszeretetet s akiknek képviselője dogmaként hirdette a türelmetlenséget, mely magán kívül más felekezetet elismerni vonakodik, azok most agyonczikkeznak vele országot világot, hogy a humanus érzelmű, liberális gondolkodású komáromi ref. püspök — elvetette volna a kulturharcz tüzcsováját.

Szorosan véve, nekünk nem volna beleszólásunk a katolikus és protestáns felekezetek surlódásába. Ez az ő egészen sajátlagos ügyük. De mert a komáromi zsidó hitközség megadta az érdemnek, a mi az érdemé, liberálisan, loyaliasan, — hát mi sem hagyhatjuk szó nélkül a komáromi ünnepségeket.

A komáromi zsidóságtól bizonyára távol állt annak még a gondolata is, hogy katolikus polgártársainak ellenében tüntessen; ékes szavú szónokuk hangsúlyozta is, hogy ők csak azt a felekezetet ünneplik, mely őrt állt a felekezeti és lelkiismereti szabadság

bástyáján. És ki tagadná: ehhez a zsidóságnak joga van; sőt e tekintelben annak a valásnak, mely anyja volt a keresztény felekezeteknek, kötelességei vannak önmagával szemben.

Csak a közelmúlté az a még be sem fejezett küzködés, melyet az egyenkint annyira-mennyire elismert zsidó felekezet hívei, az ő közösségükért, vallásukért folytattak. Lépésről lépésre kellett megvívunk a tért egy elvi kijelentésért, és mikor megkaptuk, hogy időnek előtte az örömmek át ne adhassuk magukat, fekete pontok jelennek meg a láthatáron, melyeket a saját kebelünkben támadt reakció segít növelni.

Kevesen vagyunk és a leggyengébbek, nincs miért, és nincs mire támaszkodva belekötnünk senkibe. Barátok és nem ellenségek kellene a mi igyekvésünknek. A komáromi zsidóság vezetőinek értelmi színvonala legalább is van olyan, hogy ezt belátja, és ennél fogva semmi esetre sem követhettek el olyan tapintatlanságot, hogy s z á n d é k o s a n proclamálnak pártállást.

Nem is ez történt. Csak a férfit tisztelték meg, a város vendégét, a felekezeti és lelkiismereti szabadság hű harczosát, kinek egyháza körül szerzett érdemeit, legelől a királylyal, országos kitünőségek — politikai és egyéb pártállásra való tekintet nélkül — siettek üdvözölni.

És Pap Gábor, a Komáromban történtek irányjelzője nem is az az egyéniség, aki az ő jó emberétől, az ottani zsidóság lelkipásztorától, többet várt, többet igényelt volna, mint amit az tényleg kifejezésre juttatott. Irott bizonyítéka van a kezünkben annak és akik ismerik és figyelemmel kísérték egész működését, rajtunk kívül mások is tudják a dunántuli ev. ref. egyház püspökéről, hogy ő nem a harcz embere. Az ő szelid, jóságos természete kerülte a megütközést, kerülte a feltűnést és vallása tanai értelmében felebaráti szeretetet nemcsak hirdett, de gyakorolt is mindenkor.

Olvasóink bizonyára emlékeznek még arra a megkapó felhívásra, melyben a komáromi ref. püspök a kiüldözött orosz zsidók javára gyűjtésre szólított. Ezért a feledhetlen actusáért

ott helyben ugyanabból a forrásból, mely a mostani herczehurczát csinálta, erős támadásokat intéztek ellene. És mikor e könnyen megczáfolható támadások visszaverésére vállalkozott egy tőle távol álló kéz, a szelidlelkű egyházfejedelem szeretettel utasította azt vissza, mert a liberális gondolkodásuk előtt amugy is tisztán álló személye érdekében nem akarta igénybe venni a hirlapi polemiát sem.

Az ily karakter nem a kulturhacz földidője, s nem arra termelt, hogy abba bárkit is belekergessen.

De meg a komáromi zsidó hitközséget, csak úgy mint a többi helybeli felekezeti közönséget egyenesen meghívták az ünnepekre, s midőn a meghívott zsidóság az előzékenységre rokonszenvvel felelt, akkor a társadalmi convenczióknak s az igének, mely a békeszeretetet hirdeti, sokkal inkább megfelelt; meg aztán a kis és nagy civítások boldogulásának alapföltételeit: a békés együttélést és a kölcsönös becsülést sokkal inkább szemé előtt tartotta, mint azok, akik most harcz és háboru magvainak elhintését panaszolják.

A komáromi zsidóságnak a Tisza jubileumon való szereplése tehát, azok előtt, akik netán belőle pártfogalásra következtetnek, minden esetre redukálendő. Hogy a zsidóság tisztelgett a ref. egyházfő jubileumán, avval csak loyális, liberális felfogását tanusította; a katolikusoknak ellentüntetést nem rendezett; és csak az érdemnek meg a felekezeti és lelkiismereti szabadság bajnokának adózott elismeréssel.

*

A komáromi ünnepekből minket érdeklő momentumokról a következő tudósítást kaptuk:

Tisza Kálmán negyedszázados főgondnoki jubileumára, melyen mint a napilapokban olvasható volt, olyan sok illustis vendég vett részt, a ref. egyház, a komáromi zsidóhitközséget is meghívta. A meghívást a vallásközösség szívesen fogadta és a jubiláns üdvözlésére Sch n i t z e r Á r m i n dr. főrabbi vezetése alatt V á s á r h e l y i Domokos dr. h. elnök, B á n y a i Lipót dr., F r i e d Kálmán, K i r z Lipót és S z e p e s i Zsigmond dr.-ból álló 6 tagu bizottságot küldött ki.

A zsidó hitközség tisztelgésére a komáromi ev. ref. egyházközösség előtt és közvetlenül az ág. egyházé után került a sor. A szónok S c h n i t z e r Á r m i n dr. volt, aki a következő ritka szépségű és a nevezet-

tes alkalomhoz méltó beszéddel üdvözölte az örömapot ülő egyházkerület főgondnokát:

Nagyméltóságú főgondnok ur! A helybeli izr. hitközség képviselőjében eljöttünk, hogy lerójjuk mi is a tisztelet adóját a mai nap jelentősége iránt. Üdvözljük e napot, mely alkalmat nyújt arra, hogy kifejezési adjunk mély tiszteletünknek és őszinté rokonszenvünknek azon hitfelekezet iránt, mely századok óta rendíthetetlenül őrt áll a vallás és lelkiismereti szabadság bástyáján, melynek keletkezése határkövet képezvén az emberiség fejlődése útján, hajnalát jelzé az ujkornak, mely szembeszáll a a középkor sötét szellemével, rombadöntötte a vakbuzgóság és a türelmetlenség mohlepte várait, feloldá a lelkiismeretek bilincseit és tért nyitott a szabad eszmének, a szabad szónak. (Zajos éljenzés.) — Hazafui örömmel üdvözljük e napot, mely alkalmat nyújt kifejeznünk hódoló, mély tiszteletünket Nagyméltóságod iránt, kinek hosszú fényes pályafutása sem volt egyéb mint áldásos munkálkodás az ujkor e nemes eszmének szent szolgálatában; kinek b e c s v á g y a : a nemzet boldogítása; kinek bölcsesége a haza iránti hűséget a felekezet érdekeivel oly összhangzóan tudta megegyeztetni; kinek é k e s s z ó l á s a nem a csengő, csillogó szó, hanem — a tett; kinek f é n y e — az egyszerűség (Lelkesült éljenzés) az a nemes, minden fényt kerülő, puritán egyszerűség, mely egyházának is jellemző sajátja; ki nem szorul a hatalom magas talapzatára, hogy nagygyá legyen, hanem magassá teszi a helyet, a melyen áll (Hosszantartó, viharos éljenzés). — Fogadja Nagyméltóságod szívünk mélyéből erdő üdvkivánatainkat! — Azon imák közé, melyek Nagyméltóságod jólétéért a mai napon ég felé szállnak, hadd vegyüljön a mi hő fohászunk is, hogy az isteni gondviselés Nagyméltóságodat, hazánknak e küldetéses fiát, még soká, soká tartsa meg lelki és testi erejének teljességében, és jutalmazza meg az által, hogy megtestesülve lássa nemzeti eszményeit (Lelkes éljenzés); hogy a négy folyam közt a testvéri szeretet által egybeolvadt, a haza szent oltára köré sereglő, tette és áldozatra kész, egyesült és lelkesült magyar népjajkék. Amen. (Megújuló éljenzés és taps).

A sok melegséggel és szónoki tüzzel előadott beszéd bár előtte több fényes szónoklat hangzott el, a kimerült közönség figyelmét is mindvégig le tudta kötni s magára Tiszára szemmel láthatólag a legjobb benyomást gyakorolta; hatása alatt az ott volt notabilitások közül, többen még a helyszínén bemutaták magukat Schnitzer dr.-nak, és gratuláltak neki.

T i s z a K á l m á n az emlékezetes beszédre következő választ adta:

»Az imént hallott szavakhoz, de kiváltképpen azokhoz, melyeket szónokuk befejezésül mondott, alig lehet még valamit — hozzátenni. Mindnyájunknak főkivánsága az, hogy egy haza-

szeretben egyesüljön a hazának minden fia (Igaz! ugy van!) A mely perczen ezen magyar hazaszeretben egyesülni fog a haza minden fia, meg vagyok győződve, hogy le fognak hullani azon még meglevő bilincsek is, a melyek a multból ránk maradtak, hogy mindenki, a ki Istent imád és jó erkölcsöt prédikál, ragaszkodva ugyan a saját felekezetéhez, testvérnek fogja a másikat tekinteni. (Lelkes éljenzés!)

A jubileumi ünnepeket követő társas vacsorán, melyen Tisza Kálmán is részt vett, Verbay Gyula somogyi e. m. képviselő a zsidó küldöttség szónokának remek beszédéből kiindulva, nagy lelkesedéssel emelt poharat a magyar zsidóság jólétére, utána pedig a komáromi egyház főgondnoka köszöntötte fel sok tüzzel a hazafias magyar zsidóságot, a komáromi hitközség tagjait és igazán szabadelvű jeles rabbiját.

Az ev. ref. egyház nevében f. hó 8-án Konkoly Thege Béla lelkes beszédet intézett Dr. Schnitzer főrabbihoz, a melyben elismerését és háliját fejezte ki az izr. hitközségnek, hogy az ünnepélyben résztvett, de különösen hangsúlyozva, hogy a főrabbi remek beszédével, — a melyről maga Tisza Kálmán is magasztalólag nyilatkozott — mennyire emelte az ünnepély fényét. Egyuttal azon kéréssel fordult a főrabbihoz, hogy a beszédet neki átadja a legközelebb kiadandó diszalbumba való fölvétel végett.

Ez alkalommal említette föl Konkoly Tisza Kálmánnak a zsidóságra vonatkozó, következő fontos nyilatkozatát. »A magyar zsidóság irányzata azonos a mi hitfelekezetünkével. *A tényleg hazafias és szabadelvű magatartása által a köztiszteletet kivívta immár magának.*»

A receptió és az orthodoxia.

— Adalék Magyar- és Erdélyország zsidóság párt-harczaihoz. —
Irla: Ehrentheil M.

Ámbár e becses lapok a fönti czímmel német nyelven sajtó alól most kikerült műből még megjeleneése előtt több fejezetet reprodukáltak, melyek mindenfelé élénk tetszésre találtak, a tartalmas és éles tollal írt munka ismertetése mégsem lehet fölösleges dolog, miután az összbenyomás mégis mélyebb hatással jár, mint egyes fejezetek, vagy kiválóbb részletek közlése.

A magyar zsidóság egyik legvitalisabb kérdését nagy tájékozottsággal és eleven tollal ismertető munka 19 fejezetben tárgyalja anyagát sok helyütt a satira kiméletlen hangján.

Az első fejezet a receptionális mozgalom kezdeményező munkálatairól nyújt képet, mely számos maradandó értékű adatból domborodik élénk. — A második fejezet, melynek czime, az első konferenzia, draszticusan vizsgálja meg a Reich-féle irodának anti-

receptionális agitációit. — A harmadik fejezet az orth. hitközségekhez szól a receptió ügyében sok szellemmel. — A negyedik fejezet Spitzer Salamonnak, az ünnepelt bécsi orth. rabbinak egy tudományos cikkét közli, mely igazi lelkesedéssel tör lándzsát a receptió mellett. Az említett orth. tekintély mély fölháborodását erős hangon szólaltatja meg amiatt, hogy Magyarországon még akadhatnak zsidók, akik vallásunk egyenjogosítása ellen opponálni képesek. — Az ötödik fejezet az újabb irodai izgatásokat ismerteti, melyekkel az orth. hitközségeket a receptió ellen való harcra bujtogatták és nyilatkozata visszavonására erkölcsileg akarták kényszeríteni Spitzer rabbit, aki azonban csak ünnepélyesen megerősítette már tett kijelentéseit.

A 6, 7 és 8. fejezetek olyan tényeket taglalnak, melyek rászolgáltak a történeti megrögzítésre, miután az inzultusok, melyek a zsidó felekezet ellen — nem lévén recipiálva — egyre-másra szaporodtak, az orsz. izraelita iroda megkísérelte a közeledést, és Schreiber pozsonyi rabbiával konferált, hogy a két pártot, a fönforgó sérelmek orvoslása végett rávegye valamely közös lépésre. Ennek eredménye az orth. rabbik megalázása és a semináriumi tanárok győzelme volt, akik, Csáky gróf ítélkezése szerint, megszerezték azt az érdemet, hogy Magyarországon, bár törvényesen el van választva, egyetlen zsidó asszony sem köthet új házasságot a rit. válólevél (get) nélkül. A 9. fejezet azt bizonyítja, hogy a magyarországi orthodoxia egy részének attribútuma nem a Sulchan-Aruch, nem is rabbi Karo József, hanem Reich Iczig, mert a szombatnak megsértői és a sertéshus-fogyasztók, akik a Reich-féle irodához csatlakoznak, orthodoxokként szerepelnek, míg a józan Sulchan-Aruch hitközségek, ha ennek az uralom és pénzvágó egyénnek alá nem rendelik magukat, a zsidóságból kiközösítettnek. — A 10. fejezetben Ehrentheil kimutatja, hogy az orth. rabbik, akiket Reich érdekkörébe tudott vonni, neki az ő tisztességtelen üzelmeiben kezére játszanak. — A 11. fejezetben annak bizonyosságát találjuk, hogy Reich, mióta Trefort minister az ő irodájának évi subventióval járt a kedvében, az orthodoxia ügyét elárulta. A 12. fejezet a Reich-féle kétfelekezeti-fictiót igen találó módon ad absurdum viszi, miután mind a 239 orth. rabbi mind a 478 kezével kapva kap a rechas-illetmények után, ha két különböző pártállású jegyeseket adnak össze. — A 13. fejezetben ki van mutatva, hogy a pozsonyi jesiva mint rabbiiskola eljátszotta hivatását, mert vezetője sajnálandó jellembeli gyöngesége folytán tanítványaiba a Reich-féle ártalmas tanokat oltja. — A 14. fejezetben beigazolja a szerző, hogy az orthodoxok naivitásukban amiatt remegnek, hogy a neologok megfoszthatják őket az ő szent autonómiájuktól, holott az orth. autonomia tényleg nem létezik, miután azt réggen alkalózkodták tőlük. — A 15. fejezet azt mutatja

ki, hogy az orth. kliklapnak nem az a föladata, hogy a neologok ellen harezoljon, hanem az, hogy a saját pártbeli hitközségeket és rabbikat dupirozza és azokat, ha a Reich-féle uralom és pénzhajhászásnak alá nem rendelik magukat, «neologok»-nak »bélyegezze.» A 16 és 17 fejezet a receptió ügyének jelenlegi állapotával foglalkozik annak a ténynek kiemelésével, hogy a zsidó felekezetnek a szó szokott értelemben vett dogmái nincsenek. — Végül a 18. fejezet zárszóval fordul az orth. rabbikhoz és fölhívja őket, hogy az irodacsöcselék elerkölcstelenítő üzelmeit távolítsák el, vagy abdicáljanak.

De magát a röpiratot kell elolvasni s belőle az ember azt a meggyőződést meríti, hogy Magyarországon nincs orthodox felekezet, sem orthodox párt, csak egy Reich-féle szekta, aminthogy volt Sabbatai Zevi szekta is. A hozzátartozók intransingensek, mert mihelyt valami transacióba bocsájtkoznának, multatlanul eltűnnének a föld színéről. Különben az ő sorsuk nem is lehet egyéb, mert különböző századokban, a világ különböző pontjain egy-egy furfangos üzérkedő teremtményeiként elő-előbukkantak az efele sekták és sokféle áldatlan dolgot cselekedtek, hogy rövid szereplésük után nyomtalanul eltűnjenek. Ez lesz a Reich-féle magyarországi szekta sorsa is.

Nem ártana e munkát lefordítani magyarra is, mert kizárólag hazai ügyekkel foglalkozván, ott is megtenné hatását, a. o. va nehezebben jut el a német szó.

Zsidó tárgyú munka különben mostanában alig keltett oly érdeklődést, mint Ehrentheil röpirata, melyet nemcsak idehaza, de a külföldön is olvasnak. (A 88 oldalra terjedő munka mindössze 65 kr. A megrendelések szerző címére Budapest, dobuteza 6. sz. címezendők.)

Grünbaum Miksa dr.

*

A »Pester Lloyd« auguszt. hó 31-iki számában Dr. Silberstein Adolf a következőképpen méltatja Ehrentheil könyvét:

»Élrevalósággal, velővel teljes röpirat, mely az orthodox irodának a zsidó felekezet recipiálása ellen való izgatásait kiméletlen módon leplezi le. Az ember alig tételezheti föl, hogy létezhet olyan ok, mely az oly régóta üldözött és visszaszorított zsidó felekezet elismerése ellen támad. Mégis tény az, hogy a magyarországi orthodoxok (Csak az orth. iroda. Szerk.) a liberalismus megszabadító munkáját rájuk nézve való szerencsétlenségnek nézik és minden erővel a zsidófelekezet kettészakításán fáradoznak. Ehrentheil urnak megvan az az érdeme, hogy az ő leírásának villamos világával az orthodox reactió legrejtettebb zugaiba bevilágított. Az orthodoxia vezető embereivel, motivumaikkal és harezmodorukkal e röpirat folytán egészen tisztában vagyunk. Jerem ás prófeta nemes

haragját követi Ehrentheil és mindenütt égő felháborodással szól a megszégyenítő tények ellen, melyeket az orthodox agitatio napfényre hoztak. A röpirat tárgya is értékes, mert a receptió lényegét, az alkotmányos aera óta való zsidó kulturtörekvéseket igen világosan rajzolja meg és ennél fogva el kell azt olvasnia mindenkinek, aki szükségét látja annak, hogy a receptionális mozgalomról hű és világos képet nyerjen. Hinni akarjuk, hogy Ehrentheil bátor filippikája céljának szolgálatot fog tenni.«

A spanyol zsidók Bolgáriában

Az Egyenlőség számára írta: (5)

Dugovics Imre.

A szláv népmondákban népeposzokban az óriás hősök többnyire emberevők s csak természetes az, hogy a zsidó iszpolinek karaktere társaikéval megegyező.

Századok tüntek le az első eposz megszülemése óta; századok választották el a népet hagyományainak eredetétől. Lehet-e azt csudálnunk, ha a nép, maga körül látva hagyományainak elnyomított alakjait, kik üldöztes, erkölcsi és anyagi elnyomatásnak voltak csak részesei, ártatlan naivitásában tényleg emberevőknek képzelte őket? Lehet-e azt csudálnunk, hogy e hagyományok alapján őket mint a kereszténység hirdetett elleneit oly bünnel gyanusította, amely bűn épen az ő Istenök parancsaiba ütközik? Nem csudálkozhatunk e fölött, különösen pedig akkor nem, ha tudjuk, hogy éppen a zsidók elnyomói használták fel ellenök a nép között élő mondákat, melyeknek eredete pedig sokkal régiebb a kereszténység eredeténél.

Mit mondjunk azonban azokról, kik talán rosszakaratból, talán fanatismusból, talán gyöngelműségből arra vetemedtek, hogy embertársaikat erkölcsileg lehetlenné tegyék? Már itélt fölöttük a társadalom.

A spanyol zsidók, akik a Balkán félszigeten éltek, egyedül a török uralomnak köszönhatték azt, hogy a hasonló okokból támadt üldözés keserveit nem tapasztalták. Minő ellenmondás ez az emberiség történelmében! Az a nép, a mely ellensége a haladásnak, a mely vallási exclusivításban határokat ugyszólván nem ismer, a mely előtt nem létezik emberi jog, ha az nem mohamedán: az a nép adott menhelyet saját birodalmában az üldözötteknek s az nyujtott védelmet jogainak.

Ez szerencse volt a spanyol zsidókra nézve, de csak részben; mert a török birodalom államjogi természetű s a nép fanatismusa akadályozta őket abban, hogy szellemi fejlődésükben a nyugotiakkal haladhassanak. És ez a körülmény magyarázza meg azt, hogy a Balkán félsziget spanyol zsidói mintegy különálló sectát képeznek, kikkel a nyugatról legujabban kivándorolt vallásrokonok közösségben élni nem akarnak. Bizonyítja ezt az is, hogy Bolgária nagyobb városaiban az

utóbbiak rendszeresen külön hitközséget alakítanak, melyet azután »deutsch-izraelitische Cultusgemeinde«-nek neveznek el.

Megjegyzendő azonban az, hogy a spanyolok sem kérnek a közösségből s egyes spanyol rabbinusok sokszor a külföldiek ujonszülötteinek anyakönyvelését is kereken megtagadják.

Sajátságos a Balkán félsziget és így Bolgária spanyoljai között az is, hogy a jobbmóduak majdnem kivétel nélkül idegen alattvalók. Magában Szófiában van magyar-osztrák honpolgár elég, jólehet az egész családból egyetlen egy sem volt valaha is monarchiánkban.

Ennek okát abban kell keresnünk, hogy az idegen alattvalóknak a török birodalomban fennálló kapitulációk kereskedelmi szempontból nagy előnyöket biztosítottak. Nem tagadhatjuk azonban azt sem, hogy az idegen államok képviselői maguk sem bánták, ha gyarmataik tagjainak számát szaporíthatták, s így naponként gyakorolhatták azokat a jogokat, melyeket a kapitulációk nekik nyújtottak. A fentebb említett okban találjuk meg annak a magyarázatát is, hogy kizárólag csak a gazdagabb spanyol zsidók idegen alattvalók.

Nagyon gyakran találkozunk oly idegen államkötelékébe tartozó spanyollal, a ki őt, hat nyelvet beszél s éppen csak saját államának nyelvét nem beszéli. Különösen áll ez azokról, kik a német, osztrák vagy magyar állam kötelékébe tartoznak.

Naponként kevesbedik azonban ezeknek a száma, különösen mióta a kereskedelmi forgalom monarchiánk és Bolgária között élenkedett s mióta a fiatal kereskedők kiképeztetésük végett itteni tanintézeteket látogatnak.

Mióta Bolgária felszabadított, a spanyol hitközségek organizációja a török birodalom hitközségeinek organizációjától teljesen elütő.

A főrabbi, nemcsak hogy a kormány által erősített meg méltóságában, de attól évenként 10,000 frank fizetést is huz, s a hitközségek állapotáról a vallásügyi ministeriumnak időszakonként jelentést tartozik tenni.

Hadd említsem itt meg, hogy minő nagy tekintélynek örvend egy zsidó rabbi a spanyol hitközségben. — Nemcsak tanácsadójuk, de legtöbb esetben bírjuk is. Megesik az, hogy maguk keresztények a bolgár bíróságot mellőzve, a rabbinushoz mennek panaszaikkal, s ritka eset az, ha panaszaik elintézésével elégedetlenek. Jól tudok eseteket, a mikor a spanyol zsidó egy bolgár egyszerű fenyegetésére, hogy a rabbinusnál bepanaszolja, szó nélkül tett eleget kötelességének.

A rabbinusokat még a felszabadítás első éveiben nem igen lehetett a török muftiktól megkülönböztetni. Fejüket turbán övezte, s talárjuk épen olyan tarka-barka szövethől való volt, akár csak a török papé. Ezen különösen Dr. Dankovics főrabbisága alatt sokat változtattak, de csak a nagyobb városokban.

Mindenben haladnak a spanyolok, s majd ha is-

koláikra, melyek közül a szófiaiat az «aliance izraelite» tartja fön, több gondot fordíthatnak, úgy a szegényebb sorsuak is meg fogják változtatni, a régi nyugotiak előtt visszatetsző életmódjukat. A szegényebb sorsuak. *mondom, mert a gazdagabbak társadalmi helyzetüknél fogva könnyebben ki tudtak vetközni az előítéletekből s gyermekeiket zsidó tanintézetek hiányában bolgár iskolákba küldik.*

Tény az, hogy Bolgária spanyol zsidóinak szellemi élete sokkal alacsonyabb foku volt a török uralom alatt mint azoké, kik a törökbirodalom déli tengerpartjain s Konstantinápolyban laktak s ennek bizonyítékául nem kell mást megemlítenem csak azt, hogy 1760-ban magában törökország fővárosában csupán a spanyol zsidó iskolák száma 44-re rugott. Könnyen megmagyarázhatjuk a spanyol zsidók szellemi életében tapasztalt újabbkori hanyatlást, ha tekintebe vesszük azon belforodalmakat, melyeknek a jelen században a török birodalom ugyszólván megszakítás nélkül színhelye volt s melynek hatása alól a zsidók sem vonhatták ki magukat. Különösen áll ez a törökbirodalom szláv tartományairól.

A béke beálltával a nagy munka újra megkezdődött s ez annál is inkább sikeresen fog haladni, mert ma már a nyugot civilizációja önként kínálja gazdag kincstárát.

A Z ERŐSEK.

Elbeszélés a kisvárosi zsidó népelethől. (28)

Ira: Bernstein A.

Mendel, ki úgy érezte, mintha elbocsájtották volna, lehorgasztotta fejét és utolsó kéréséhez készülődött.

— Bocsásson meg nékem — szól és a butyrot, melyet kezében tartogatott, szerényen odatette a ruhaszekrényre, mely a két ablak közt levő szabad tért töltötte ki. — Visszaszolgáltatom ami az áruból még megmaradt. Nem tudok megfélemedezni arról a szeretetről, melyben részesítetted; de kezeim —

Malke igenlő biccentése ezt a beszédet is megszakította, de nem elutasítóan, hanem helyeslően, mintha a fogadkozást fölöslegesnek tartotta volna.

— A mindenható isten erő, egészséget fog neked adni, hogy az ő szent akarata szerint cselekedhess — szól még egyszer bucsut intve a távozásra. Annyi fenséges jóindulat volt e tettében, hogy bátorságot kölcsönöztek a Mendel érzelmeinek a tiszteletteljes félelem korlátainak megtörésére, melyek eddig fogva tartották.

— Malke — így vágott közbe — ajkam vétke sebb, hogysem imádkozhatnám éretted az istenhez; de ő megerősítette a te napjaidat, erősítse hát meg évedet is!

— Eredj isten hírével — szakította őt félbe, ismét

kikerülvén a hálálkodás elől, de ez szinte az anyai gyöngédség hangján történt.

Mendel meghajlott Malke előtt, aki ismét lesütötte a fejét aztán elindult, hogy a szobából távozzék, de szeme Hendelere talált esni, aki egyre-másra szakadatlanul sürgős gyorsasággal dolgozott. Ujra kecsesen előrehajlott alakja előtt állt, látta nyaka gyöngéd vonalait és a munkárahajló fejének szép hajfonatait; de tekintetét különösen a ritka gyöngédségű kacsók kötötték le, melyek bámulandó ügyességgel forgatták és szöve-
lonva tánczoltatták a vetélőt, hogy a szálából kecses mintájú csipkeszövetet kössenek, melynek körvonalai a vánkoston finom tükkel voltak kijelölve. Mendel szeme odaszegződött a kecses kacsókra; lába mintha gyökeret vert volna. Akarata ellenére ott időzött, nem tudta meddig; nem vette észre, hogy Malke ismét fölemelte fejét és csodálkozva figyelt, úgy tetszett, mintha hirtelen álom lepte volna meg; és valóban szinte álmódózó hangon, mintegy magában beszélgetve, mintha senki sem hallaná, a jámbor, gyermekes csodálat felkiáltása szakadt fel az ajkán:

— Dicsőséges isten hogy megáldottad te ezeket a kezeket!

És fejét mintegy álmában lehorgaszta köszöntés és szó nélkül eltávozott.

Minő varázsa volt ez egyszerű, néhány szónak.

Hendelenek isten áldotta kezei az imént még oly szerfölött mozgékonyak, most hirtelen az ölébe hullottak; a nyilatkozatot, a vetélő ütemes játékát és a Mendel lépteinek távolodó neszt a szobában teljes némaság követte. A szavaknak még mélyebb tartalmuaknak kellett lenniök, mint a mennyit Hendele megértett és kiértelt belőlük, hogy volna az különben lehető, hogy a megközelíthetetlen, megingathatlan Malkera ilyen hatással lettek volna! — Mintha a multból visszazendülő szellemek hangja költögetné, Malke fölegyenesedett, kiemelkedett a zsöllyeszékéből és keze lassan tapogatózva járt a levegőben, halovány arcát elfutotta a pirosság és megülte a feszült kíváncsiság kifejezése, amik eléggé bizonyították, hogy az elkérgesedett éveken át sokszor olyan forró áramok törnek keresztül, hogy világot kérjenek, aminőket csak nem is sejt az ember.

Természetesen ez a jelenség csak pillanatig tartott, de elég ideig ahoz, hogy Hendele észrevegye, amint fülleg elpirosodott arcát fölemelte és nagyanyjára tekintett.

— Nagyanyuska! — kiáltott följedve és olyan sebtében ugrott föl a székről és toppant eléje, hogy majd feldöntötte a munkaállványát.

— Hendele, gyerelem — szólt Malke — adsza a kezedet. — És megfogta az unokája mindkét kezét, aztán ráügyelt a szüziesszívnek bennük vibráló dobbanására. Így álltak egy darabig, aztán Malke szóliani kezdett és az ő csöndes, határozott hangján, mely bá-

mulatos gyöngédségű és kedveskedő tudott lenni, tudakolta:

— Hendele gyerelem, mit mondott neked a Mende Gibor?

— Nagyanyuska — válaszolt Hendele és kezei még inkább remegtek a nagyanyjáéban — nagyanyuska én szót sem váltottam vele.

— Tudom, gyerelem, de azt mond meg, ő mit szólt te hozzád?

— Nagyanyuska — esenkedett a leány kitérően én ma színét sem láttam arcának.

— Tudom gyermekem, de a te ajkadról szeretném hallani, hogy ő mit szólt?

— Nagyanyuska lellem! — könyörgött Hendele — miközben égő arcza pihegő mellére konyult.

— Szólj — faggatta Malke olyan ellenállhatatlan gyöngédséggel és olyan kérő hangon, hogy a Hendele pillái mind elharmatosodtak. — Szólj, ugy szeretném hallani a beszédet.

— Nagyanyuska — suttogta Hendele szinte halhatatlanul — ott állt mögöttem és látta az én szegény kezeimet munkaközben és azt mondta: — e szavakat még nesztelenebbül sóhajtotta el — Dicsőséges isten, hogy megáldottad te ezeket a kezeket!

Valami bűbáj bujkált abban a módban, melylyel Hendele hangja e szavakat ismételte. Szerénység, tartózkodás, istenfélelem, bensőség és szeretet olvadtak benne össze. A nagyanya nem érte be evvel az ismétléssel; megismételte e szavakat még egyszer és az ő hangjában mintha az emlékezés, a vágyódás, az ima és a dicséret szólalt volna meg.

Még egy ideig elálltak így egymás mellett és a nagymama szívére fogta a Hendele egyik kezét és karját unokája nyaka köré fonta.

De azután határozott, nyugodt hangon szólt:

— Hendele gyerelem, a mi vérünkbeli asszonyok csak a dicsőséges isten előtt remegtek! Ne feledd, mi az erőszívűek ivadéka vagyunk!

E szavakkal újra zsöllyébe ereszkedett és a szá-
molyra ült Hendele fejét ölébe vonta.

(Folyt. köv.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szept. hó 15-én lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váczi körút 23. sz.

Hirek.

— Ó felsége a jogegyenlőség védője.

A bécsi „Allg. Ztg.“ jelentése szerint az alsó-ausztriai tartománygyűlésen hozott sz e g é n y - t ö r v é n y t az uralkodó nem szentesítette, mert Gregorig, az ismert antiszemita képviselő ajánlatára a tartománygyűlés belevette a törvénybe, hogy a kerületi szegénytanácsokban a kath. lelkészeknek legyen virilis-szavazatuk, míg a protestáns és zsidó lelkészekről e kedvezményt megtagadták. E rendelkezésben Ó felsége a felekezeteknek alaptörvényileg biztosított egyenjoguságát látja sértve.

— A német császár igazságszolgáltatása.

A magdeburgi „Izr. Wochenschrift“ a német császár szájából eredő érdekes nyilatkozatot közöl az antiszemitizmus ellen. Az antiszemita lapok mostanában hevesen támadták M o s s n e r alezredest, mert az zsidó származása. A német császár erről értesülvén, bekérte a kérdéses cikkeket s aztán Mossnert, aki csakugyan zsidó család sarja, a legutóbbi díszszemle alkalmával s z á r n y s e g é d é v é nevezte ki. De az előléptetéssel magával nem érte be, hanem nyilvánosan sajnálkozásait fejezte ki a derék tiszt előtt a fölött, hogy a vallásos gyűlölség Németországban már a tisztí vállrojt előtt sem állapodik meg s hogy még mindig akadhatnak emberek, kik előtt, mihelyt beteges rágalmozási mániájuknak eleget akarnak tenni, semmi sem szent. A császár végül kijelentette, hogy ez a beteges áramlat ő hozzá nem fog utat találni.

— Egyetemi hallgatók külön istentisztelete.

A mi évek óta nem jöhetett létre, ez évben megvalósul. Mindkét egyetem hallgatói számára Rosshassono és Jom-kippur ünnepeken külön istentiszteletet fognak rendezni és a zsidó intelligens ifjúság nem lesz kénytelen a templomok előtt szorongani, mikor minden zsidó sziv áhitatos imádkozásra szomjuhozik. Az érdem első sorban a szeminárium felső tanfolyambeli hallgatókból álló „Theologianer“-et illeti. Az előimádkozókat, a jól iskolázott kórust, a hitszónokokat az egyetemi szolgáltatja, ami a leendő rabbiknak igaz becsületére válik. Lapunk jövőheti számában (Rosshassono ünnep szeptember 22-án és 23-én lesz) értesíteni fogjuk az egyetemi hallgató urakat, hova fordulhatnak az istentiszteletre szóló belépő jegyek végett.

— A tápió-szelei rabbi egy ténye, melyet mi is helyeselünk.

Lichtenstein Ignác, tápió-szelei rabbi, ki már 6 évvel ezelőtt kezdte meg keresztény-hittérítői működését, füzeteket adván ki, melyek a zsidókat a keresztény hitre való térésre buzdítják, a kit azonban községre mindemellett megtartott állásában, az utolsó időben történtek után, mikkel lapunk 35-ik számában elég bőven foglalkoztunk, **beadta lemondását.** Gratulálunk neki és községének ehez az elhatározásához. (Tápió-Szeléről az »Egyenlőség«-nek gratuláltak e sikerhez. Végre ott tudják legjobban, ki kergette ki a rókát a szőlőkertből. Szerk.) Mint magánember semmi kö:ünk hozzá, melyik vallásért és mi módon csinál propagandát. Hogy mint rabbi a keresztény térítő-társaságot szolgálhatta, az gyalázata volt községének. A volt rabbi, ki többek közt kikötötte magának azt is, hogy rendes fizetését huzza, míg az új rabbit be nem iktatják, Budapestre teszi át lakását.

— **Rabbibeiktatás.** A csurgói zsidóság új rabija, Venetianer Lajos dr. aug. hó 31-én foglalta

el állását. A dunántuli kisebb gyülekezetek között kiváló helyet elfoglaló hitközség, mely elnöke, J ü n k e r Gusztáv dr. buzgolkodása folytán intézményeit egyre fejleszti, érkező lelképásztora elé Somogy-Szobra fogadó bizottságot küldött. A csurgói pályaházban a hitközség elnöke, a jövőendő hívekés nagyszámu érdeklődő közönség várta Venetianer dr.-t, ki Herczog Manó dr. és Kelemen Adolf dr. collegáinak, valamint atyjának és nővéreinek kíséretében érkezett. Jünker Gusztáv dr. lendületes beszéddel köszöntötte a község új rabbiját, aki megindultan válaszolt. Azután a menet hosszú kocsisorban felvonult a zsinagógába. A beiktatást S c h r e i n e r Márton, a budapesti zsidó tanítóképző tanára, Venetianer dr.-nak csurgói elődje végezte, ki beszédében a hitközség, az összegyűlt kartársak nevében üdvözölte utódját és velős szavakkal szólt a zsidó pap hivatásáról és kötelességeiről. Erre Venetianer Lajos dr. megtartotta székfoglalóját, melynek során olyan sok melegséggel és szónoki tüzzel fejtegette a rabbi munkájának célját, irányát és eszközeit, továbbá különösen a család kötelességeit, hogy hallgatóságában még inkább megerősítette a bizalmat és a kedvező benyomást, melyet első megjelenése alkalmával keltett. Az ünnepélyen részt vett V e r b a i reform. lelkész, továbbá N e u m a n n Ede dr. és S o m o g y i Henrik a nagykanizsai és B a k o n y i Ferencz dr. h. elnök a kaposvári hitközség képviselőjében. A zsinagógai ünnepélyt társas ebéd követte, melynél szebbnél szebb felköszöntők hangzottak el. Először Jünker Gusztáv szólt, aki a királyra emelte poharát, melyet a jelenvoltak állva hallgattak végig; Schreiner Márton dr. az új rabbit, Neumann drt és Herczog drt köszöntötte fel, Venetianer dr. új községét foglalta pohárköszöntőjébe Reményi S. az új papot, Herzog dr. Schreiner, Neumann és Venetianer köszöntötte fel stb. A bankett különben a legjobb hangulatban folyt le.

— **Hirsch báró titkára.** Több fővárosi lap azon híre, hogy az amerikába ment Singer Mihály helyett Rosenberg Lipót, az aradi izr. hitközség titkára került a Hirsch báró-féle budapesti jótékony-sági irodába titkárnak em felel meg a t e n y e k n e k. Annál kevésbbé, mert a titkári állás jó idő óta be van töltve.

— **A kolompos.** Mittelbachban (Alsó Ausztria) a héten letartóztattak egy Reimann Ferencz nevű mészáros, az antiszemita főkolomposát, akit azon gyanu miatt, hogy 1869. nov. 12-én Kiszling János vagyonos gabonakereskedő barátját meggyilkolta, már egyszer vizsgálati fogságba helyezték. Bizonyítékok híján akkor felmentettek. Reimann azóta szépen megszede magát s bár a gyilkosság gyanuja rajta száradt, olyan tekintélyre tett szert, hogy az előjáróságba is beválasztották. Az új rendőrpáncsnok nyomozásai következtében azonban oly gyanukok merültek föl, hogy Reimann a héten ismét letartóztatták. A mittelbachi antisemiták már javában készülődnek, hogy főkolomposukat Korneuburgba való átszállítása alkalmával ovátiókban részesítsék. Nem tehetünk róla, de ilyenek az antisemita erkölcsök.

— **Előkelő vendég.** Jenő főherceg a vezénylete alatt álló 13-ik huszárezrednek Ozora községén át vezető útjában egész kíséretével Bis ch i t z Mór vendég volt. A főherceg házigazdájával Nagy-Dádra is átrándult s két napig tartózkodott Ozorán. Ez idő alatt házigazdáját, Bischitzet a főherceg mindig meghívta asztalához. Mikor az előkelő vendég utnak indult, a szíves vendéglátásért köszönetet mondott Bischitz urnak, ki a 13. és 10. huszárezred egy részét is magyarosan megvendégelte.

— **Maimonides a körülméletlen zsidókról.** A szegedi eset alkalmából, melylyel lapunk első cikke foglalkozik, ideiktatjuk Maimonidesnek nézetét oly zsidóról, akin a a circumcisio nem végeztetett. Rabénu Móse ben Maimun (e négy szó kezdőbetűje összeállítása alapján rendszeren csak R a m b a m-nak nevezett), a zsidó tudomány e „nagy sas“-a szerint (Jad-Hachazaka című kodexében, hilchoth-miló) a zsidó, kit a körülméletés actusa által Ábrahám szövetségébe fel nem vettek, tartozik e mulasztást helyreütni és magát a circumcisiónak alávetni. Tartozik ezzel mindaddig, míg e kötelességét nem teljesítette. A büntetésre, melyet a szentírás a körül nem metél izraelitára kimond (az ég által való kiirtás, de nem ember kezék által való büntetés, mint sokan vélik) abban a perczen érik meg, melyben a mulasztást többé jóvá nem teheti, azaz halála perczen.

— **Egy visszavont csók.** Felkértek bennünket a következő sorok közzétételére: A Reich Ignác-féle lap utolsóelőtti számában azt lobbantja a szememre, hogy Reich Koppel rabbinak, aki elé az itteni orth. izr. hitközség meghívása folytán, annak idején én is Vácra utaztam — miként a többiek — én is kezét csókoltam volna! Teljesen úgy van. De ez csak azt bizonyítja, hogy őszinte tisztelettemmel szívesen adóztam annak a férfinak, akiről az igaz or hodox, de nem a Reich Ignác-féle pseudo-orthodoxia szellemében való erélyes munkálkodást föltételeztem, mely föltevésre különben ő tisztelendőségének számos m a g á n l e v e l e alapján jogosítva voltam. Reich Koppel rabbi ur azonban csakhamarra a meggyőződésre jutott, hogy számvetése inkább fog sikerrel járni, ha az ugynevezett »orthonox iroda« iránt való szolgáltatás-szégben még a püspök-ladányi »gaonon« is túlesz; szolgáltatait különféle alakban meg is honorálták fényesen — természetesen a m á s o k k ö l t s é g é r e. Különben is nem dukál, hogy ezt a tévesen aplicált csókot a Reich-féle organum europaí katasztrófiként tünteti föl, miután az elkövetett hibának orvoslása nagyon is egyszerű. Hiszen F u c h s M. és R e i c h K. rabbik a Gabel-féle iskolakönyvekhez adott ajánlataikat mihamarabb hivatalosan v i s s z a v o n t á k. Hasonlóképpen cselekedett épp mostanában K u t n a S. rabbi a »Zsidó Híradó« és a Reich egész szédelgős mestersége ellen kiadott gyalázó körlevelével. Nohát, amit a szent »gaonok« cselekszenek, az bizonyára jó l v a n m e g c s i n á l v a. Eme dicső férfiak példáját szívesen utánozom: — e z e n n e l n y i l v á n o s a n é s ü n n e p é l y e s e n v i s s z a v o n o m a t é v e d é s b ő l e l k ö v e t e t t k é z c s ó k o t!

Ehrentheil M.

— **Egy püspök nyilatkozata.** D r o h o b e c z k y Gyula püspök — mint az »Agramer Ztg.« jelenti — Körösön (Horvátorsz.) fogadta az ottani zsidó hitközség tisztelgő küldöttségét is, mely neki kinevezetéséhez gratulált. A küldöttségben B r e y e r Márkus h. elnök vezetése alatt Löw Lipót rabbi, továbbá Katz Antal és Breyer Mór vettek részt. A küldöttség vezetője a püspökhöz intézett csinos beszédében mindenekeiött községe szerencsekívánatait tolmácsolta, hangsúlyozta, hogy mint eddig, ugy ezentul is egyetértés és béke uralkodjék a püspökséghez tartozó minden felekezeti lakosság között és a város és a haza javára hosszú életet kívánt az új főpaprak. A püspök, akinek a zsidó község rokonszenves üdvözlése nagyon kedvérevaló volt, a következőképpen válaszolt: »Köszönöm uraim, hogy szerencsekívánataikkal kedveskedtek. Biztosíthatom önöket, hogy a város egész lakosságának javára való munkálást — felekezeti különbség nélkül — legszentebb feladatommak fogom tekinteni és az isten rendelése szerint egyetértésre és békére fogok törekedni. Fogadják ismételen köszönetemet és legjobb kívánataimat.« — A küldöttség vezetője ezután bemutatta az egyes tagokat, kikhez a püspök barátságos szavakat intézett és a rabbival hosszasan társalognán, elbocsájtotta a tisztelgőket.

— **Bismarck az antiszemita igazság(?)színeben.** Lipcsében »Die Wahrheit über Bismarck« címmel a minap könyv jelent meg. E szerint Bismarck nem egyéb mint zsidó reclammal nagyranövesztett zsidó ivadék. Anyja, szül. Menken, állítólag zsidó származású. A szerző bizonyítani igyekszik, hogy mint telivér semitát Bismarckot az ő politikai rendszabályaiban lényegileg pénzérdekek vezerték. E mellett egy regirungsrahtnak, Lajos királynak és Frigyes császárnak halálát is Bismarck rovására keni a »mű«, mely Németország jelenlegi politikai irányával szemben sokkal több alkalmazkodási képességet tüntet fel, mint a memmit bármikor is szemére lobbanthattak az antisemiták a zsidóknak — A munka szerzésében jórészt Ahlwardt uram fáradozott s a segítő pajtása valami Müller nevezetű uriember volt.

— **A zsidóság általános encyclopediája,** mely Franciaországban a legkivalóbb bel- és külföldi rabbinikus tekintélyek és orientalisták segítségével készül, már annyira előrehaladt az előmunkálatokkal, hogy az első kötet a jövő év elején meg fog jelenhetni. A többi sűrű egymásutánban fogja ezt követni.

— **Ritka ünnep.** F e r b s t e i n Lipót, szepeskrighi közbecsülésben álló földbirtokos és neje a napokban ülték meg aranylakodalmukat, mely alkalommal a jubiláló pár ünnepén egyik leányuk 25, egyik fiuk 20, másik fiuk 10 éves házassági évfordulóját, egyik unokájuk pedig eijjegyzését ünnep lte. A ritka eseményt Angolországi, amerikai és délafrikai közeli rokonok is üdvözölték.

— **Számottevő veszteség** érte a berlini zsidó jótékony intézményeket L i e b e r m a n n Philippine halálával, aki diszanyja volt az Auerebach-féle árvanevelő

intézetnek. A megboldogult szegény árvaleányok javára évről-évre jótékony bazárt rendezett, mely mindig szép összeget jutratott a nemes célra. Liebermannét a német zsidóság azért sem feleli egyhamar, mert leánykorában a IV Frigyes Vilmos király tiszteletére 1840-ben rendezett ünnepekre szépsége miatt meghitták a leányok diszküldöttségébe.

— **A tudomány-egyetemi olvasókör** egyik elnök-jelöltje *Weitzenkorn* (Várkonyi) Oszkár, kinek pártját a miniszterelnök fia *Szapáry Pál* gróf és *Beöthy László*, az ifjabb írői nemzedék e mindinkább lért foglaló alakja szervezik.

— **Hymen.** *Klein Mór* dr. nagybecskereki főrabbinak leányát *Jenny Hirtenstein* Hermann B.-Szt.-Györgyről f. hó 11-én menyegző alá vezeti. — *Frenkel Lipót* dr. fővárosi ügyvéd f. hó 11-én a dohány-utczai zsinagógában feleségül veszi *Rosenthal Ella* kisasszonyt.

— **Szilágysomlyói hírek.** Levelezőnk írja: A helybeli restaurálás alatt levő zsinagóga üléseinek eladását már megkezdték és a hitközségi tagok áldozatkészségének bizonyosságául, eddig, rövid másfél nap alatt 20 ezer forint gyűlt egybe. — Az itteni zsidó leányiskola m. hó 28-án tartotta meg a helybeli városi színház termében az évzáró vizsgáját. A kiállított, sok szebbnél-szebb kivitelű kézimunkák és az elméleti tantárgyakból hallott: szabatosan előadott feleletek minden várakozást felülmúltak, mincként, mint a vizsgáló bizottság elnöke jelen volt tanfelügyelő, *Kerek József* kir. tanácsos tartott beszédében ismételtén kifejezést is adott. Az ünnepélyt *Grünbaum Antonia* tanítónő csinos beszéde fejezte be.

— **A magyar izralita kézmű- és földmívelési egyesület** *Neumann Ármin* dr. országos képviselő elnöke alatt a minap ülést tartott, melyen a felvétel iránt való kérvények felett határoztak. Összesen 106 folyamodó jelentkezett, még pedig 26 budapesti és 80 vidéki. A bizottság egyfelől tekintettel a folyamodók nagy számára, másrészt bizván az egyesület barátainak fokozott támogatásában, elhatározta, hogy az egyesületi kézművesnövendékek létszámát 300-ra felemeli s ehhez képest 20 budapesti és 55 vidéki illetőségű gyermeket fogadott a kézművesnövendékek sorába. Azok a mesterek, a kik inast keresnek, sziveskedjenek az egyesület titkárságához fordulni.

— **A francia antiszemizmusról** *Mermeix*, az ismert párisi hírlapíró és képviselő, aki két évvel ezelőtt a Boulangismusról közzétett *culissatörténeteivel* bukkant föl a hírlapírodalom egén, könyvet írt. Mintán a franciaországi antiszemizmus nem más, mint a »munka« nélkül maradt *exboulangisták* asiluma, hivatatottabb toll alig vállalkozhatott a könyv megírására, mint éppen a *Mermeixé*. Ime belőle egy kis mutató: *Drumont* éveken át hasztalan igyekezett érvényesíteni a francia zsidók ellen a három főgravament: a vallásit,

nemzetit és a gazdaság-társadalmi. A jelenlegi mozgalmat az 1882-iki *Bontoux-féle »Union Generalekrach«* és különösen a későbbi *boulangismus* katastrofája készítette elő. *Boulanger* maga azonban nem volt antisemita, és némely párthiveinek antisemita allurjei sem lehettek inyére, mikor a »*Lanterne*«-nek az ő sajtóbeli főtámaszának kiadója és *Naquet* senator, az ő legbefolyásosabb tanácsadója zsidók. Csak mikor *Mayer Eugéne* elszakadt a boulangistáktól és a zsidó *Reinach József* a »*Republique Francaise*«-ben olyan kitartóan követelte a tábornok ellen való állam-per indítását, hogy az ő cikkeiből lehetett összeállítani az egész vádiratot, a pappendekli generális táborában az antisemita elemek akkor nyertek nagyobb cselekvési szabadságot. *Boulanger* mindamellett egy zsidó deputáció előtt, mely a párisi 1889 jan. 27-iki választást megelőzőleg nála tisztelgett az antisemita agitációkról elítélőleg nyilatkozott. A generális párthiveinek antisemita érzelmeire való tekintetből a zsidók abban a kerületben, hol ők voltak többségben, mégis *Boulanger* ellenjelöltjét juttatták a képviselőséghez. A klerikal-monarchista elemek és az antisemita Boulangisták közt való viszonyt *Morés marquis* hozta létre, aki *Constans* belügyminister elleni személyes gyűlölségből (*Tonkinban* a körmére kopintgatott) boulangista kortessé vált. A szövetség *Laur* boulangista képviselő mandatumának megsemmisítése után tartott újabb képviselőválasztási mozgalmakon nyilatkozott meg hivatalosan. *Morés marquis* a francia községi választásokra nagy antisemita csata tervet dolgozott ki; de tervében nagy consternatiót idézett elő *Drumontnak* *Dernière Bataille* cz. könyve, melyben ez nemcsak a *Jersey* szigeten időző generálisról, hanem édes apjáról is kényes természetű dolgokat mondott el. A *Boulangernek* elnöke alatt *Jerseyben* tartott gyűlésen aztán az antisemiták és boulangisták szépen összekaptak; a generális kijelentette, hogy apja megbecstelenítőivel kezelt nem fog. Ennek folytán a párisi községválasztásokon úgy a boulangisták, mint az antisemiták vereséget szenvedtek; sőt az elebbiek szerepüket is eljátszották. Az antisemitáknak azonban segítségére jött *Cassagnac* »*Autorité*«-ja és *Rochefort* »*Intramingeant*«-ja. A *Cassagnac* klerikális érzelmű olvasói a *Drumont-féle* könyvek szellemének meghonosítását követelték és a *Drumont-féle* »*Libre Parole*« létrejötte — az olvasók megcsökkenését jelentette. Így hát ezek kénytelenek voltak — érdekből — engedni. Így készült a közvélemény bizonyos része. — Szerző az antisemitizmust a szocialismus betegségének tartja. Pester Lloyd

— **Isten uja?** Mikor az egész Európát rettegésben tartó nyavalya Oroszországban kitört, az odavaló sajtó minden követ megmozgatott, hogy — mint a régmúlt gyászos napokban — a zsidókat tegye felelőssé a koleráért. Evvel szemben szinte csodaszerűnek látszik

az a jelenség, melyet egy külföldi felekezeti lap újságol, A szóban forgó lapnak egy pétervári tudósítása szerint sok olyan községben, ahol a zsidók tömegesen laknak, a zsidók közt egyetlen koleraeset sem fordult elő. Nisni-Novgorodban, hol 10,000 zsidó lakik, a kolera heteken át dühöngött, de a zsidóknak más halottjuk nem volt, mint egy orvos, aki hivatásának esett áldozatául. A Don melletti Rostovban, ahol 15,000 zsidó lakik, a zsidó betegek száma elenyésző kicsiny volt a többi lakosságéhoz képest. Odessát, Buditsevet és Oroszország délnyugati városait, ahol — mint kereskedelmi góczpontokban — sok zsidó lakik, a kolera egészen elkerülte. Abban a kevés zsidó városban, mint Poltavában, Jekaterinoslavban, a hova beköszöntött a fekete rém, kevés munkája akad s az is már kiveszőben van. — A tudósító e jelenségeket a zsidók mértékletes életmódjából és abból magyarázza ki, hogy a hirdetett diétát híven betartják.

— **A legújabb matador.** Németországban वाली »Sulchan-Aruch« fordítás híre járta be az újságokat, melyet antiszemita szellemben egy de Pavli János A. J. E. L. B. dr. tanár készített. Erről az uriemberről a missionárius lapok épületes dolgokat mesélnek el. A jeles férfiről, aki jog szerint se tanár, se dr., de csak Mayer Pál, alias Pawly, alias Kremenitzler névre hallgathat, elmondják, hogy egész sereg keresztény papot rászedett. Londonban Vilkinsen-t, Párisban Vosz-t, Kölnben Stolle-t, Berlinben Bieling-et, Vilmában Althausen dr.-t, Bielefeldben Bodclswingh-et, aki a világlátott férfit el is tolonczoltatta. A sokféle nevű antiszemita kegyenc nyakra-főre ápoltatta magát a kórházakban, Czernovitzban istenkáromlás miatt 14 napig fogva volt. Hamburgból a rendőrség elől megugrott és hogy még czifrább legyen az élete képe, Stettinben a hűbe miatt üldözött keresztény szerepét adta az evangélikus lelkész előtt — a zsidó községtől pedig avval kért segílyt, hogy Oroszországból küzött rabbinus. Ez a Sulchan-Aruchnak legújabb antiszemita fordítója.

— **A »Libre Parole« cenzura alatt.** Strassburgból jelentik: A birodalmi statthalterschaft elrendelte, hogy mielőtt a Drumont-féle elhírhedt »Libre Parole« Metzben, Strassburgban, stb. kiadásra kerülne, előbb cenzura alá vetendő. Az intézkedés aligha a »Libre Parole« érdemeinek tudható be.

— **Zsidó katonák nagy ünnepei Franciaországban.** A francia hadügyminiszter, 1888 évi december 10-iki rendeletére való hivatkozással, Páris és Lyon katonai kormányzóit és úgy a hadsereg, mint a tunisi őrsegek vezénylő tábornokait fölhívta, hogy a zsidó katonákat sept. 21-ének reggelétől sept. 25-ig és szept. 30-ikának okt. 2-ikáig mentsek fel a szolgálat alól.

— **Az orosz zsidók kivándorlása.** Az orosz országai törvénytár július 21 (aug. 2)iki száma az Angolországban alakult zsidótelepítő-társaság oroszországi működését szabályozó czári parancsot és rendeletet közli, melynek tartalmát annak idején ismertet-

tük. Ehhez pótlólag elmondjuk még a következőket: A Pétervárott működő központi bizottságnak 7—11 tagja lesz, kiknek fölmentését a belügyminister bármikor követelheti, ha működésük a kormány nézeteinek meg nem felel. A központi bizottság a maga kebeléből választ elnököt, alelnököt, pénztárost, titkárt és legalább 3 tagból álló rendelkező bizottságot. A központi bizottság határozatai csak a belügyminister jóváhagyásával hajthatók végre. Ha a bizottságot a minster e határozatok vétele után megsemmisítésükről egy hónapon belül nem értesíti, akkor azok végrehajthatók. Évi működéséről a bizottság a ministeriumnak számot adni tartozik. A társulat vezérelnökének mindenkor jogában áll, hogy az egyesület működését helyben megvizsgáltsa, az e czélra kirendelendő bizalmi férfiakat állásukban a belügyministerium erősíti meg, de úgy az ő, mint a központi bizottság tagjainak elbocsájtását a minster bármikor megkivánhatja. A helyi bizottságokra és meghatalmazottakra a kormányzó ügyel fel, aki a rendelkezések végrehajtását is felfüggesztheti. A központi és helyi bizottságok a kitűzött czélok javára elfogadhatnak ajándékokat és hagyományokat, de csak készpénzben vagy kamatozó értékpapirokban. A bizottságokban való működés a tartózkodási hely megválasztása tekintetében semmiféle kedvezményt nem nyújt. A kivándorlás egész, szülőkből, nőtlen fiukból és bármily korbeli leányokból álló családoknak, továbbá egyes elárvult egyéneknek szabad. — A kivándorlók díjtalan utlevelet kapnak. A nagyobb csoportokban törtéendő kivándorlás ideje és utiránya idejekorán bejelentendő. A belügyministerium megszüntetheti a társulatnak oroszországi működését: 1) ha a szomszédos államok betiltják, hogy a társulat kivándorlói területükön átvo-nuljanak, 2) ha az illető zsidók idegen állam polgárjogának megszerzése nélkül visszatérnek; 3) ha a 100,000 rubeles óvadékból hiányzó összeget a belügyminister felszólítására nem pótolnák. — Az orosz állami omnipotentiának igen sok tért engedő szabályzat 27 §-ból áll. a czári parancs pedig két rendelkezést foglal magában

— **Nincs szabály kivétel nélkül.** Egy bécsi antiszemita lap kiadóhivatalát a minap egy hirdetési vállalat képviselője föl akarta keresni, hogy a hirdetési díjakat kifizesse. A kiadóhivatal ajtaján e felirat ötlött a szemébe: »Zsidóknak tilos a bemenet!« A hirdetési vállalat képviselője, zsidó lévén, megfogadta a szót és kívül maradt. Egy kiadóhivatali alkalmazott, aki ezt észrevette, mégis megkérdezte tőle, hogy ugyan mi járatan van. Mikor ezt megtudta, nagy hajlongások között szólította, hogy »csak tessék besétálni.« Mikor a felszólított a felíratra való hivatkozással ezt vonakodott megtenni, a kiadóhivatal vezetője nagyban bizonyitgatta: »Oh, hisz az önre nem vonatkozik!« Persze, nincs is szabály kivétel nélkül.

— **A linzi kath. gyűlésről**, melyen a klerikális antiszemita és antiszemita klerikálisok elég élénk szerepet játszottak, a tiroli katolikusoknak tekintély hírében álló lapja a »Neue Tiroler Stimmen« több cikket közölt s ezek során a zsidóság ellenfeleivel is foglalkozott. — Egyik helyen azon tündök az idézett lap, hogy Lichtenstein Alajos hg. (az antiszemita vezér) mint kerülhetett a gyűlés szónokai közé. E tündökése közben őfenségét a következőképpen jellemzi:

»Azelőtt csak a lekimagaslóbb emberek, azok akik a kath. ügynek legtöbbet használtak, voltak a katolikusok szóvivői. A linzi kath. gyűlés tribünjén azonban olyan férfi jelent meg, aki egykor válságos pillanatban cserben hagyott bennünket és a zászlótól, melyet legelől hordozott, elszakadt. Éppen azon javaslatot, mely a mi legfontosabb elvünk szerint leginkább való kivánságainkat tartalmazta: az iskola-javaslatot gyalázatosan cserben hagyta és nyilvános gyűlésen megtagadta, mint olyan valamit, ami mellett csak a stájer parásztok érdekében kellett kardoskodnia. Még ma is szegyenpir futja el arcunkat... De ha kérdezzük, mint üzhett Lichtenstein hg. ilyen frivol játékot a szent elvekkel akkor még sokkal megszegyenítőbb válaszként azt a franczia közmondást kapjuk: Cherchez la femme! (Hogy a herceg annak idején egy darabig a politikától is távol maradt, tudvalevőleg szintén asszony volt az oka.)

Más helyen valótlanságot és tapintatlanságot lobbant a herceg szemére:

»Szinte megfoghatlan tapintatlanság — mondja az idézett lap — hogy a valutakérdést is belevonta a katolikus gyűlésbeli beszédjébe. Hisz a parlamentben több képviselőnek, kinek neveit is megnevezhetnők, ajánlotta, hogy a valuta-ügyre szavazzanak, mert azok a termelő népnek javára válnak és ő csak azért nem foghatja pártjukat, mert a bécsi nép nem ért hozzá és ellene van. Azután azonban odaállt a forumra és a népet még jobban izgatta ellene. Másik tapintatlansága az a dicséret volt, melylyel az egész fiatal klerusnak adózott. Gruscha biborosnak hirtelen elutazása a főséges néptribun ezen beszédével áll kapcsolatban.«

Majd az antiszemitákkal való fegyverbarátságot feszegeti a következőképpen:

„Lichtenstein az antiszemitákat, vagy amint ő nevezi: a szociálreformermereket, velünk szövetséges fractióként igyekszik feltüntetni, mely külön vólnul ugyan föl, de velünk együtt küzd a liberalizmus ellen. Őfensége rövid emlékező tehetséget tetelez fel rólunk. Pedig nagyon jól emlékszünk még arra, mikor Lueger, Schneider és Pfenner urak a liberalisok tetszése közepette katolikus politikusokat és lapokat támadtak és itt minálunk mindenféle a l a c s o n y e r k ö l c s i m i n ő s é g ű e l e m e k k e l, m a n d a t u m h a j h á s z ó k a p a s z k o d ó k k a l s t b. szövetkeztek. Tudjuk, hogy e fractió sajtója ellenünk küzd és pedig olyan perfid módon és olyan durva hangon, minőben a zsidó sajtó részéről még a legrosszabb esetekben sem részesültünk.«

És hogy az idézett lap az antiszemitizmust, mintilyent, ne csak vezetőjében, de általában is jellemezze, a következő megjegyzéseket teszi:

»Az antiszemitizmust, mint vallási és fajgyűlölködést csak oly határozottan utasítjuk vissza, mint a német katolikusok. Tudjuk, hogy ez a pártmozgalom a protestáns Poroszországban és a skizmatikus Oroszországban keletkezett és hogy nálunk csak a hitetlen Bécsben nyert komoly gyökereket. Keresztényeknek semmi esetre sem mondható, katolikusoknak még kevésbé; az egyház még sohasem méltányolta, és még kevésbé bátorította. Ellenkezőleg: az egyház történelme mindenütt azt tanítja, hogy a népeknek ez a tanító mestere mindig és mindenütt szembezállt a lakosságnak a zsidók ellen valló kihágásaival. Az antiszemitizmus mint program — amennyire ez pusztán negatívól föltételezhető — gyúponja a legdivergálóbb véleményeknek a social-democráciától egészen a szenteskedésig, emellett a bécsi antiszemiták még jórészt német nemzetieknek mutatkoznak és Bismarck hg.-t, a régi kulturharcost és Bleichröder barátját örömrivalgással üdvözlők, ami még inkább elválasztja őket tőlünk, akik katolikus létünkre jó osztrákok és hazafiak akarunk maradni. De ha az urak reform pártként lépnek ki a sikkra, ha munkásságukat kiválóan társadalmi téren akarják megkezdeni, biztosak lehetnek rokonszenvünkről, mi helyt valóban keresztény, katolikus tetteket látunk. Eddig csak szóbeszédet hallottunk, jórészt gyalázó szavakat és nincs munka, semmi munka amit följegyezhetnének. Programjaik is, amennyiben pozitív dologról szólnak — semmi újat sem tartalmaznak.«

IFJ. NAGEL OTTÓ KIADÁSÁBAN

BUDAPEST,

Muzeum-körut, a Nemzeti színház bérházában

megjelent és kapható:

Földrajz.

Első oktatás a földrajzban. A 4 osztályu elemi iskolák III. és IV. osztálya számára. Irta **Gáspár Ignác**. Tizenkettedik javított kiadás 62 fametszetű képpel, kemény kötésben ára — **32**

Általános engedélyezve a magy. kir. közokt. miniszterium 17,358/88. számú rendetével.

Minden elkelt példány után 1 kr. az Eötvös-alapnak adatik.

Elemi Földrajz. I. rész. A népiskolák III. és IV. oszt. számára. Irta **Gáspár Ignác**. Második javított kiadás számos képpel, kemény kötésben ára — **24**

Általános engedélyezve a nagymélt. vallás- és közokt. m. kir. miniszterium 17,358/88. szám alatt kelt rendetével.

Minden elkelt példány után 1 kr. az Eötvös-alapnak adatik.

Elemi földrajz II. rész. A népiskolák V. és VI. osztálya számára Irta **Gáspár Ignác**. 64 képpel, kemény kötésben ára — **32**

Általános engedélyezve a nagymélt. vallás- és közokt. m. kir. miniszterium 17,358/88. szám alatt rendetével.

Minden elkelt példány után 1 kr. az Eötvös-alapnak adatik.

Pályázat.

A Csongrád megyébe kebeleztet mindszenti izr hitközségnél Dr. Wiener Márk rabbi urnak Kőszegre történt megválasztása folytán megürült **rabbi** ill. **hitoktatói** állásra, mel azonnal betöltendő, pályázat nyittatik.

Évi fizetés **600** frt. szabad lakás és a szokásos mellékjövedelem.

Pályázótól megkívánatik, hogy a magyar nyelvet tökéletesen birja, szemináriumot végzett legyen.

A pályázati határidő f. évi szeptember 30-án jár le, — utiköltségek csak a megválasztott pályázónak lérittelnek meg.

Mindszenten, 1892. aug. 30-án.

Engel Ignác

hitk. jegyző.

Szobotka Gusztáv

hitk. elnök.

Pályázat.

A kajászsószentpéteri izr. anyakönyvkerületben megüresedett **anyakönyvvezetői** állásra ezennel pályázatot hirdetünk.

A pályázótól rabbi helyettesi képzettséget kívánunk. A munkakör az anyakönyvvezetésen kívül az iskolás gyermekeknek hittani oktatására a metszői és előir. ádkozói teendőkre terjed ki.

Az állással **400** frt évi fizetés, lakás és az anyakönyvvezéssel járó szokásos díjak járnak. A pályázati határidő f. évi szeptember hó 25-ike, a választás f. évi október hó 3-án fog megtörténni.

A kellőképpen felszerelt kérvények aláírottához küldendők. A választáson a meghívott pályázónak személyesen kell jelentkeznie.

Kajászó Szt.-Péter 1892. aug. 28.

Krausz Mór

hitk. elnök.

Kohn Arnold

gazdag sirkőraktárát
(Váczi körút 14, szemben az Andrássy-
ut torkolatával)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezeskedik a cég jó hírneve.

— Szombaton és ünnepnapokon zárva. —

Első osztrák-magyar villámvilágítási és erőátviteli gyár

EGGER B. ÉS TÁRSA.

BUDAPEST

VII., Huszár-utca
7. sz.

BÉCS

X., Simmeringer-
strasse 187/9.

Villámvilágítás, telefon, villámhárító, vasuti távirda

stb.

A világhírű »Universal Transmitter« nevű mikrofon egyedül jogositott gyártól.

Költségvetések, árjegyzékek ingyen és bérmentve.

A nagyérdemű közönségnek becses figyelmébe ajánljuk több kiállításon aranyéremmel kitüntetett műtermünket, valamint nagy raktárunkat kül- és belföldi szövetekben.

Buchhalter és Társa

férfi-szabók

VII., Károly-körút 19. (Báró Orczy-ház.)

Zsidó

ujévi köszöntők

rendkívüli eredeti komoly és tréfás ujdonságok. 20 darab csupa ujdonság 2 frt 50 kr., 20 drb. csak jobbféle köszöntő-jegyek és tréfás levelek 1 frt 70 kr. 20 drb. finomabb bel- és külföldi kártya és köszöntőlevél 1 frt 20 kr. Ismétlőadók számára 100 kitűnően összeválogatott drb. 4 frt 50 kr. előleges pénzbeküldés mellett bérmentesen.

MARCUS SILBERSTEIN,

Papier en gros

WIEN, 2/3 LINIENBRUNNGASSE Nr. 18.

Bizalommal

mint minden esztendőben

ראש השנה és יום-כפור

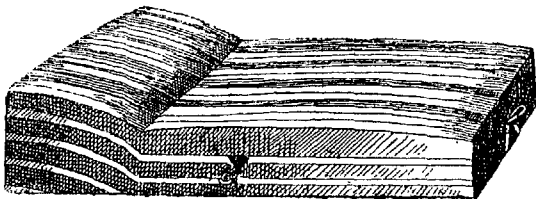
előtt alólirt ismert szolid czég ajánl velinpapirra nyomott **ימינו imnapi imádságkönyveket**, úgy magyar, mint német és héber betűs fordítással új 9 diszkötetben 3, 4, 5 frtjával és a 4 első kötetet 1 frt 80, 2 frt és 2 irt 50 krjával. 1 vagy két kötetben 1 frt 20 krtól 1 frt 50 krig. **סליתיים** valódi gyapjuból vagy a legjobb minőségű selyemből 3 frttól kezdve 50—50 krjával főlebb egész 15 frtig **Arany és ezüstsujtásokat** 50 krtól 6 frtig. Fehér **imasipkát** 80 krtól 3 frtig. **Szidurokat** ujesztendei vagy menyasszony ajándéknak 1 frttól 10 frtig, hibátlan **שופרות** 3 frttól 5 frtig. Bizományraktár **saranyhímzés munkáju zsinagóga-függönyökből, Tefilinből, mezuzéből** valamint minden a zsidó ritushoz tartozó tárgyak, úgy szintén **halál-évforduló emléktáblákból** hibátlanul 50 évre kiszámítva 1 frttól, 1 frt 50 krig postai utánvét mellett.

SCHWARZ IGNÁCZ

könyvkereskedése.

BUDAPEST, KIRÁLY-UTCZA 3.

Csász. kir. szab.

Legújabb találmányú

kárpitozott ágybetéteimhez.

mely felülmul minden eddigi gyártmányt, semmi más nem szükségeltetik, mint lepedő a be- terítéshez. Ezen czélszerű találmányomat ajánlom a t. cz. közönségnek előforduló szükségletnél.

Megtekinthetők a városligeti műcsarnokban és gyári helyiségemben, hol mértékszerinti meg- rendelések is elfogadtnak.

Kórházak, szállodatulajdonosok, nevelő-intézetek nagyobb megrendelésnél árkedvezményben részesülnek. Továbbá mindenemű kárpitozott munkái a legolcsóbb áron elvállalok. — Tisztelettel

mükárpitos és díszítő
VIG PÁL Budapest, Rózsa-utcza 52.

Szakértői vélemény: A forgalomban levő valódi fran-
czia cognacokkal vetekedhetik.

A gróf Esterházy Géza-féle COGNAC

orvosi tekintélyek által ajánlva, felette kellemesen és jól iz-
lik, minőség tekintetében bármelyik francia gyárt-
mányval versenyezhet — ára pedig sokkal
olcsóbb.

KÜLÖNLEGESSÉG

COGNAC

mindenütt kapható.

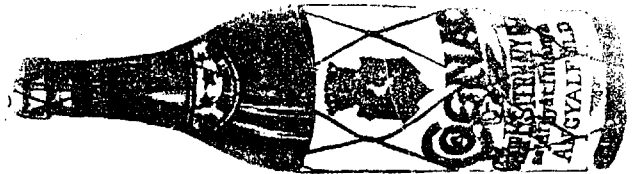
A mi cognacunk tiszta borból van finomítva, minden idegen anyag
hozzátétele nélkül, miért is
j á r v á n y o s b e t e g s é g e k n é l
kötő eredményekkel használhatók.

Központi iroda: Budapest, külső vácz-ut 23.

A gróf Esterházy-féle cognac-gyár igazgatósága.

6—10

Lipsee, Bordeaux, Nizza, Páris és Berlin.

Csak akkor valódi, ha a sötétlen dugón ez az égelett fel-
írás van: »Gróf Esterházy Géza.«

Budapesti országos kiállítás. I. díj! Nagy érem!

Sternberg és Társa,

könyvkereskedők.

Budapest, Rombach-utcza 16. szám.

Ajánlják dusan felszerelt raktárukat. Mindenféle
széfer és szidur 10—15 krig. Menyasszonyi aján-
dékul selyem- vagy elefántcsont kötéssel 1 frt 50
krajezártól 15 frtig. Machzor-ok 20—80 krig;
németre vagy magyarra fordítva 1—6 frtig; chu-
misok tefilin, cziczisz, mezuzoth, keléködes, új és
régí széfer-toráh, linom gyapju és selyem talesz, mü-
aranyhímzések porochesz-ra, micsze le'schulchán, szé-
fer-toráh takaró, chupáh és e féle cikkek a legol-
csóbb árak mellett. Mintarajzok megküldetnek. Ép-
pen most vett meg egy nagy könyvtárt, mely rend-
kívüli szép szeforim-okat tartalmaz. Könyvjegyzék in-
gyen. 15 krért bárki kaphat

„l u a c h“-ot

minhagimmal együtt, héber- német és a legújabb
vásárok jegyzékével franko küldetik meg. 3—10

Ismételadók tetemes engedményben részesülnek.